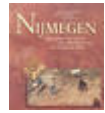

Prehistorisch Nijmegen

Wie aan historisch Nijmegen denkt, denkt al gauw aan de belegering van de Romeinen. Zij bouwden hier hun kampen en maakten met hun geschriften een einde aan de lange 'prehistorie'. Zij gaven Nijmegen, als oudste stad van Nederland, een plaats in de geschiedenis. Maar wie woonden hier voordat de Romeinen er neerstreken? Wat weten we van de prehistorische mens die woonde langs de oevers van de Waal en rond de eeuwenoude stuwwal?

De eerste tekenen van leven...

Een stenen dissel (bijl), die werd gevonden op het Kops Plateau, verwijst naar de eerste tekenen van leven in het gebied dat we nu Nijmegen noemen. De bijl dateert uit de late 'steentijd' en werd gebruikt door mensen die bekend zijn vanwege hun Lineaire 'Bandkeramiek'. Zij woonden vooral in de Limburgse Maasvallei en niet in Nijmegen.

Mogelijk is de bijl uitgewisseld met jagers die wel hier verbleven. Zij hebben de bijl, om welke reden dan ook, verloren of geofferd, hier achtergelaten. Veel meer is uit deze hele vroege periode niet bekend. Slechts één andere bijl, gemaakt van een hertengewei, werd ooit uit de Waal gebaggerd.

Uit een latere fase van de steentijd (rond 2000 v. C.) zijn wél meer bewijzen van vroege bewoners gevonden. Het zijn vooral resten van grafmonumenten en grafkuilen. Op de 'Hunerberg' bijvoorbeeld werden meerdere graven uit de 'klokbekercultuur' gevonden. Het lijkt alsof de hoge ligging bewust is gekozen zodat dit prehistorisch 'kerkhof' een duidelijke plaats in het landschap en ook in het leven had. In één van de graven werd een duidelijk lijksilhouet aangetroffen. Uit de grondverkleuring blijkt dat de dode in gehurkte houding op de linkerzijde was neergelegd. De blik op het zuiden gericht. De persoon kreeg als grafgift een klokbeker (met voedsel) en een stenen plaatje mee. Het laatste was tijdens zijn/haar leven mogelijk een polsbeschermmer bij het boogschieten.

Ook op het Kops plateau, niet ver van de Hunerberg, werden graven uit deze periode gevonden. Elders in Nijmegen zijn meerdere klokbekers gevonden die mogelijk ooit als grafgift aan een dode zijn meegegeven. Uit de verspreiding van deze vondsten is op te maken dat de doden op uiteenlopende plaatsen werden begraven. Opvallend is wel dat vooral de hoger gelegen gebieden de voorkeur genoten.

Hoe en waar deze mensen nu precies woonden is onbekend. Er zijn weliswaar bewoningsresten als stukjes vuursteen en potscherven gevonden maar van de woningen ontbreekt ieder spoor.

Van grafheuvel tot cultusplaats

Het gebruik om de dode onverbrand te begraven is ook in het begin van de bronstijd nog gangbaar. In een latere fase maakt dit gebruik plaats voor crematie. De verbrande botresten worden, al dan niet in een urn, bijgezet in een graf. Soms werd een grafheuvel opgeworpen. Ook nu weer werden de Hunerberg en het Kops Plateau verkozen voor het opwerpen van dergelijke heuvels waarin urnen met as zijn bijgezet. Ze werden omringd door een ringsloot, soms met een diameter (doorsnede) van meer dan 20 meter. Men denkt dat zo'n grote grafheuvel werd opgeworpen voor een familiehoofd en dat vervolgens andere overleden familieleden ook een plaatsje binnen de ring kregen. Een soort familiegraf dus, een plaats die voor lange tijd een speciale betekenis had voor een grote groep mensen. Uit deze tijd, de vroege bronstijd, zijn ook de eerste bewoningsresten bekend. Het zijn weliswaar maar 'vage sporen' maar de archeologen zijn er zeker van dat in de buurt van deze grafheuvels ooit huizen hebben gestaan. Voor hun doden verkozen zij de hoger gelegen terreinen, terwijl de huizen op lager gelegen gebieden werden gebouwd.

Naast grafvelden en vage sporen zijn er ook enkele kostbaarheden bewaard gebleven. Men denkt dat de gevonden bronzen speerpunten, bijlen en een sikkel zijn achtergebleven als offer aan de goden. Ook een andere vondsten doen vermoeden dat rituele handelingen een plaats in het leven van deze prehistorische mensen hadden. Naast een groep 'steencirkels', die vermoedelijk ooit dienst deden als basis voor graven, werd ook nu weer op het Kops Plateau een mogelijke cultusplaats gevonden. Een rechthoekige waarschijnlijk open ruimte van 24 bij 15 meter werd met keien en palen afgezet. Deze ruimte stond met een keienpaadje in verbinding met de steencirkels. Juist door de bijzondere ligging van zowel de steencirkels als de open plaats vermoedt men dat dit ooit een plaats voor rituelen was. Vanaf deze heuvel kijkt men uit over het Hengstdal.

Nu was lang niet voor iedereen een grootse grafheuvel of steencirkel weggelegd. Het merendeel van de mensen kreeg een plaatsje op een eenvoudig urnenveld. Er zijn er meerdere gevonden.

Waarschijnlijk had ieder gehucht of familie een eigen urnenveld waar ze door de tijden heen hun overleden familieleden neerlegden.

Een echt krijersgraf in Nijmegen?

Ook de vondsten uit de ijzertijd bieden veel informatie over de vroege bewoners van Nijmegen. We komen dankzij deze vondsten niet alleen iets te weten over de veranderende begraafplaatsen maar ook over bewoning en zelfs het prehistorisch transport. De belangrijke begraafplaatsen uit vroegere tijden, de Hunerberg en het Kops Plateau, blijven ook in de ijzertijd van belang. Het lijkt er dus op dat deze plaatsen door de eeuwen heen een speciale plaats in het leven van de prehistorische mensen hebben ingenomen. In tegenstelling tot voorgaande perioden, toen de begraafplaatsen duidelijk gescheiden waren van de woonplaatsen, werd in de IJzertijd het onderscheid niet altijd zo duidelijk gemaakt. Op verschillende plaatsen zijn aan de rand van hoger gelegen urnenvelden sporen van huizen gevonden. In enkele urnengraven (ook weer op het Kops Plateau) uit de IJzertijd werden grafgiften gevonden die doen vermoeden dat er belangrijke krijers begraven liggen. De gevonden speer- en lanspunten zijn zeldzaam in de Lage Landen. Meer naar het zuiden in Zuid-Duitsland en Noord-Frankrijk was het echter wel gebruikelijk om dergelijke grafgiften mee te geven. Mogelijk is hier dus, net als bij de Man van Lent, sprake van een zuidelijke mode die korte tijd in de lage landen heerste. Niet ver van de vindplaats van deze speren werd bij het Trajanusplein een graf gevonden met de resten van een verbrand voertuig uit dezelfde tijd. Het elitegraf bevatte de resten van een tweewielige strijdswagen met paardentuig en een enorme lanspunt. Het lijkt waarschijnlijk dat hier de hoofdman van de eerder beschreven groep krijers begraven ligt samen met zijn voertuig en wapens. Het is heel goed denkbaar dat deze krijerselite de strategische hoogten van de stuwwal verkoos boven de lage rivierbedding. De stuwwal die al eeuwenlang het gezicht van Nijmegen, maar nu blijkt, ook het leven van de mensen daar heeft bepaald.